

Nr 27.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående överlåtelse av vissa områden till Tärna kommun i Västerbottens län; given Stockholm slott den 5 februari 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 februari 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp.

Den 18 juli 1913 medgav Kungl. Maj:t, att tre områden om tillhoppa 13.508 hektar finge, utan hinder därav att pågående avvitrning inom Tärna socken i Västerbottens län ännu icke avslutats, upplåtas att av Tärna församling användas och innehavas såsom kyrkoplats, begravningsplats och kyrkostad, så länge områdena bleve för avsedda ändamål erforderliga. Församlingen ålades att, intill dess Tärna kyrkoherdeboställe kunde erhålla annan jord i vederlag för den av bostället hävdade jord, som för ändamålet toges i anspråk, erlægga årlig avgäld, som länsstyrelsen hade att efter vederbörandes hörande fastställa i spannmål eller annan lämplig persedel, att av församlingen till boställshavaren utgöras med lösen i penningar efter medelmarke-

gångspris. Denna avgäld kunde på därom av vederbörande vid varje ny tioårsperiods början gjord framställning av länsstyrelsen med hänsyn till då rådande förhållanden höjas.

Genom utslag den 15 juni 1914 fastställde länsstyrelsen i Västerbottens län härefter sagda avgäld till 9.375 kilogram sommarsmör.

Den 27 juli 1917 förklarade Kungl. Maj:t hinder från det allmännas sida icke möta, att vid pågående avvitrting i Tärna socken ett område om 6.95 hektar undantoges och avsattes till bostadsplats för handlande och hantverkare samt till byggnadsplats för nykterhetsförening ävensom, i den mån länsstyrelsen prövade skäligt, för allmänna ändamål i övrigt, för att tills vidare av Tärna församling avgiftsfritt disponeras för berörda ändamål, under villkor som länsstyrelsen kunde finna lämpligt föreskriva.

Genom utslag den 15 oktober 1918 i fråga om avvitrting inom bland annat Tärna socken fastställde länsstyrelsen med stöd av Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut den 18 juli 1913 och 27 juli 1917 avvitrtingen av förenämnda för Tärna församling avsatta områden. Av de beskrivningar vartill utslaget hänvisar framgår att det till kyrkostad utlagda området innehåller dels inägor med en areal av 3.0690 hektar, som före avvitrtingen hävdades till kyrkoherdebostället, dels ock tidigare odisponerad skogsmark och impediment med en areal av 7.8410 hektar, eller sålunda tillsammans 10.91 hektar.

I skrivelse den 9 augusti 1937 har *Tärna kommun* gjort framställning att förenämnda kyrkostads- samt bostads- och byggnadsplatsområde kostnadsfritt måtte med äganderätt överlätas till kommunen att av kommunen disponeras för upplåtelse av byggnadstomter.

Som skäl för ansökningen har bland annat anförts följande.

Av de upplåtna områdena har endast en mindre del tagits i anspråk för avsett ändamål. Under de senare åren har kyrkobystugverksamheten i det närmaste upphört. En del kyrkobystugor ha även sålts till annat ändamål. Där emot har det, då Tärna kyrkostadssamhälle befinner sig i ett skede av stark utveckling, uppstått ett stort behov av byggnadstomter för fast bosättning inom ifrågavarande områden. Med den dispositionsrätt Tärna församling äger över kyrkostadsområdet, kunna tomter därå icke upplätas av kommunen för fast bosättning eller med äganderätt. Detta förhållande hämmar starkt utvecklingen i samhället.

Över framställningen ha infordrade utlåtanden avgivits den 19 oktober 1938 av länsstyrelsen i Västerbottens län och den 19 december 1941 av kammarkollegiet. Vid länsstyrelsens utlåtande funnos fogade yttranden från Tärna församling, stiftsnämnden i Luleå stift samt vederbörande landsfiskal, överlantmätare och länsarkitekt.

Tärna församlings kyrkostämma har tillstyrkt kommunens framställning men samtidigt framhållit, att kyrkoherdeboställets rätt till avgäld borde beaktas.

Ej heller *stiftsnämnden* har haft något att erinra mot framställningen under förutsättning att kommunen iklädde sig betalningsansvar för ovannämnda avgäld.

Överlantmätaren har anfört bland annat följande.

Medan området »bostadsplats för handlande och hantverkare m. fl.» utlagts av odisponerad mark, som i denna egenskap tillhörde kronan, föreligger i fråga om kyrkostadsområdet den omständigheten, att därtill uttagits icke blott odisponerad mark utan även vissa inägor, som före avvitrningen tillhört kyrkoherdebostället $\frac{1}{2}$ mantal Laxnäs nr 1. Härvid synes emellertid bestämmelsen, att vederlag åt bostället i annan mark skulle bringa avgälden att bortfalla antyda, att nämnda avgäld ansetts jämställd med ersättning för inägoområdets avstående till kyrkostadsområdet. Avgälden synes alltså böra antagas utgöra ersättning för inägornas fulla avstående, ej enbart deras nyttjande. Avsikten var sannolikt, att vid avvitrningens fortgång vederlag i mark skulle tilläggas kyrkoherdebostället, för så vitt detta vore möjligt. Så skedde emellertid icke, varför kyrkoherdeboställets rätt till avgäld fortfarande synes vara bestående.

Enligt det anförda skulle de i kommunens ansökan avsedda områdena tillhöra kronan och därmed ur äganderättssynpunkt hinder icke möta mot bifall till framställningen.

Någon fastighetsbildning inom områdena har hittills icke förekommit. Upplåtelse av tomtplatser för bostadsändamål synes dock förr eller senare bliva ofrånkomlig, därest icke bebyggelsens naturliga utveckling inom trakten kring Tärna kyrka skall komma att avsevärt hejdas. Sedan länsstyrelsen i avvaktan på planfrågans lösning inom ett större område med Tärna kyrka och kyrkostadsområdet i centrum den 8 april 1937 meddelat förbud mot avstyckning inom samma större område, har det befunnits nödvändigt eller i varje fall ändamålsenligt att före blivande planarbetes påbörjande ombesörja, att kyrkostadsområdet kunde få användas för bostadsändamål, varigenom den nödiga förutsättningen för en lämplig planläggning skulle tillskapas. Av motsvarande anledning synes det ock ur alla synpunkter lämpligast, att den bebyggelse för bostadsändamål, som hittills varit tillåten å »bostadsplats för handlande och hantverkare m. fl.», för framtiden finge ske på det eljest vanliga sättet, att äganderätt till grunden kunde förvärfvas av de byggande och ej blott nyttjanderätt.

Landsfiskalen och *länsarkitekten* ha tillstyrkt bifall till framställningen. Länsarkitekten har bland annat meddelat, att, sedan behov av kyrkobyhus icke längre förefunnes, fast bosättning ägt rum inom kyrkostadsområdet i uppenbar strid mot för kyrkostaden gällande bestämmelser. De lokala myndigheterna hade ansett sig böra tills vidare tolerera detta, enär stor bostadsbrist rått. Härtill hade med säkerhet även bidragit, att kyrkostadsområdet vore det enda verkligt användbara bostadsområdet i kyrkbyn. För att få någon reda i bebyggelsefrågan hade länsstyrelsen hållit sammanträde å orten, och den enda möjliga lösningen torde vara ett upprättande av byggnadsplan för samhällets centrala del och fastställande av utomplansbestämmelser för angränsande områden. Denna fråga hade emellertid ansetts böra vila till dess klarhet i kyrkostadsfrågan erhållits.

Länsstyrelsen har icke haft något att erinra mot bifall till framställningen. Med hänsyn till innehållet i överlantmätarens yttrande syntes såsom villkor för upplåtelsen böra föreskrivas skyldighet för kommunen att erlagga den avgäld, varom förmäldes i Kungl. Maj:ts brev av den 18 juli 1913.

Kammarkollegiet har yttrat huvudsakligen följande.

I fråga om dispositionen av kyrkostadsområdet torde gälla kungl. brevet den 6 maj 1817 och ordningsstadga för kyrkostäderna i Västerbottens län den 7 november 1868. Av kyrkostadsområdet har ett område om 0.68 hektar avsatts till ny begravningsplats.

Kammarkollegiet har föranställt om en värdering av områdena, vilken verkställt genom en tjänsteman i skogsstaten. Enligt denna värdering skulle kyrkostadsområdet — med undantag av området för den nya begravningsplatsen — kunna åsättas ett tomtvärde av 1,000 kronor per hektar och byggnadsplatsområdet ett tomtvärde av 300 kronor per hektar, varvid dock endast räknats med en areal av 5 hektar. Härtill skulle komma ett skogsvärde av 300 kronor. Enligt denna värdering skulle de båda områdena få följande värden.

Tomtmark inom kyrkostaden 10.23 hektar à 1,000 kronor	kronor	10,230
Tomtmark inom byggnadsplatsen 5 hektar à 300 kronor	»	1,500
Skogsvärde	»	300
Summa kronor		12,030.

Områdena ha emellertid även värderats ur enbart jordbrukssynpunkt, varvid följande värden erhållits.

Åker 0.2770 hektar à 200 kronor	kronor	41: 40
Äng 1.4750 hektar à 75 kronor	»	110: 63
Odlingsmark 1.3270 hektar à 50 kronor	»	66: 35
Impediment 9.7910 hektar	»	—
Skogsvärde	»	300: —
Summa kronor		518: 38.

vilket avrundats till 500 kronor.

Såsom skäl för bifall till framställningen, att områdena skola överlämnas utan någon ersättning, skulle kunna åberopas att deras disposition är bunden och att de icke lämna kronan någon inkomst. Samtidigt är emellertid församlingens disposition av områdena bunden och deras överlåtelse till kommunens fria förfogande måste innebära betydande fördelar för denna. Kollegiet håller därför före, att något vederlag för områdena måste anses lämpligt; i sådant avseende vill kollegiet föreslå en köpeskilling av 3,000 kronor. Härjämte bör det ankomma på kommunen att gälda kostnaderna för upprättande av byggnadsplan för områdena.

De personer, som inneha kyrkobyhus inom området, torde, så länge bestämmelserna för kyrkostäderna gälla för området, vara bibehållna vid sin nyttjanderätt. Innehavare av byggnad inom kyrkostadsområdet synes böra tillförsäkras rätt att förvärva tomt enligt blivande byggnadsplan, varvid om byggnaden är i sådant skick, att den kan godkännas som bostadshus enligt blivande byggnadsordning för samhället, innehavaren så vitt möjligt bör beredas tillfälle att förvärva den tomt, å vilken byggnaden finnes uppförd.

Enligt vad kollegiet inhämtat har Tärna kommun inom kyrkostadsområdet upplåtit tomtpatser för mejeri, renrökeri och garage för postbussar m. m. Innehavarna av dessa områden böra även beredas tillfälle att förvärva de tomtpatser, som enligt blivande byggnadsplan komma att utläggas för dem. Priset torde böra beräknas så, att kommunens kostnader bliva täckta. I händelse av tvist om priset eller andra köpevillkor bör det ankomma å länsstyrelsen att skilja mellan kommunen och nyttjanderättshavarna.

Den avgäld, som för närvarande utgår till kyrkoherdebostället, synes lämpligen böra avlösas genom en engångsersättning motsvarande dess kapitaliserade värde. Denna ersättning torde böra utgå ur köpeskillingen och torde

kunna beräknas på följande sätt. Medelmarkegångspriset å 9.3750 kilogram sommarsmör utgör enligt 1941 års markegångstaxa 25 kronor 89 öre efter ett pris av 2 kronor 76 öre per kilogram. Efter 4 procent motsvarar detta ett kapital av 647 kronor 25 öre. Då årspriset för 1941 för sommarsmör uppgår till 4 kronor 11 öre per kilogram, vilket skulle giva ett kapitalvärde å avgälden av 973 kronor 25 öre, och någon sänkning av prisnivån icke kan förutses, synes det skäligt att kapitalvärdet å avgälden höjes något, förslagsvis till 750 kronor.

Under åberopande av det anförda får kollegiet hemställa, att Kungl. Maj:tt måtte efter inhämtande av riksdagens medgivande föreskriva, att ifrågakvarande områden med undantag av den del av kyrkostadsområdet, som utgör »Nya begravningsplatsen» om cirka 0.68 hektar, genom länsstyrelsens försorg försäljas till Tärna kommun för en köpeskillning av sammanlagt 3.000 kronor.

För försäljningen torde i övrigt följande villkor böra föreskrivas:

1. Områdena säljas i befintligt skick att tillträdas å dag, som länsstyrelsen äger bestämma.
2. Köpeskillingen gäldas kontant senast vid tillträdet.
3. Köparen bestrider ensam erforderliga avstyckningskostnader samt lagfarts- och övriga med köpet förenade kostnader ävensom alla å tiden från och med tillträdesdagen å områdena belöpande skatter och onera.
4. Kronan fritager sig från annan hemulsskyldighet än köpeskillingens återbärande.
5. Ägare av kyrkobyhus å området förbehållas rätt att bibehålla dessa, så länge de användas för sitt ändamål i enlighet med de av länsstyrelsen meddelade bestämmelserna.
6. Ägare av andra å området uppförda byggnader skola äga företrädesrätt att i överensstämmelse med blivande byggnadsplan för dem erhålla nödigt tomtutrymme mot löseskillning som, därest överenskommelse om beloppet ej kan träffas, skall bestämmas av länsstyrelsen; och skall ägare av sådan byggnad, om han icke önskar begagna sig av lösningsrätten, icke vara förbunden att avflytta förrän två år efter det byggnadsplan för området blivit fastställd.

Åt länsstyrelsen i Västerbottens län lärer böra uppdragas att verkställa försäljningen, varom länsstyrelsen i sinom tid torde böra underrätta kammarkollegiet genom översändande av avskrift av köpebrevet.

Av den inflytande köpeskillingen torde 750 kronor böra överlämnas till stiftsnämnden i Luleå för att disponeras såsom försäljningsmedel från ecklesiastika lönebostället Laxnäs nr 1 i Tärna socken och återstoden inlevereras till statsverket för att uppdebiteras under titeln: Diverse inkomster. 5. Övriga diverse inkomster.

I anledning av vad kammarkollegiet anförut har länsstyrelsen i Västerbottens län den 26 maj 1942 avgivit förnyat utlåtande i ärendet. Vid utlåtandet ha fogats yttranden från kommunalfullmäktige i Tärna kommun samt vederbörande länsarkitekt.

Kommunalfullmäktige ha anförut bland annat följande.

Upprättat preliminärt planläggningsförslag utvisar, att endast ett fåtal tomer å kyrkostadsområdet komma att bli tillgängliga, medan områdets sanering med visshet kommer att medföra avsevärda kostnader. Ett flertal kyrkstugor komma dessutom med säkerhet att behövas för sitt ändamål. Med hänsyn härtill anser sig kommunen icke kunna godtaga något förslag

om erläggande av köpeskilling utom möjligen det vederlag som överlantmätares ifrågasatt böra utgå till kyrkoherdebostället.

Länsarkitekten har framhållit följande.

Arbetet med upprättande av byggnadsplan för samhället har påbörjats så till vida, att undersökningar på platsen för planläggningen företagits och vissa skissutredningar gjorts. Härvid har bestyrkts att byggnadsbeståndet å kyrkostadsområdet är så dåligt, att det övervägande flertalet stugor måste rivras. Därvid synes det vara nödvändigt att utgå från att kostnaderna för bortrivande av de oanvändbara byggnaderna läggas på kommunen. Även om förhållandevis blygsamma ersättningsbelopp komma att utgå, måste man dock räkna med sammanlagda ersättningar, som överstiga det belopp, som kan beräknas inflyta vid försäljning av tomter. Under dessa förhållanden synas ifrågavarande områden böra utan ersättning överlåtas till kommunen.

Länsstyrelsen har anfört, att områdena i sin helhet torde komma att ingå i det markområde, för vilket byggnadsplan komme att upprättas. Det torde böra överlåtas på länsstyrelsen att i samråd med länsarkitekten avgöra, huruvida byggnad vore i sådant skick att den kunde godkännas som bostadshus enligt blivande byggnadsordning för samhället. Då emellertid bebyggelsen för närvarande huvudsakligen bestod av kyrkobyhus och innehavarna av husen torde vara bibehållna vid sin nyttjanderätt, så länge bestämmelserna för kyrkostäderna gällde för området, torde utnyttjandet av tomtmarken komma att taga jämförelsevis lång tid i anspråk och åsamka kommunen betydande kostnader. Med hänsyn härtill och då kommunens ekonomiska resurser vore starkt begränsade saknade länsstyrelsen anledning frångå sin tidigare uttalade mening att området borde till kommunen överlåtas utan vederlag. Den avgäld, som för närvarande utginge till kyrkoherdebostället, torde böra avlösas på sätt kammarkollegiet föreslagit.

*Departements-
chefen.*

Av vad i ärendet anförts framgår, att det för Tärna kommun är av betydelse att båda de nu ifrågavarande områdena få disponeras för permanent bosättning. Jag vill därför förorda, att områdena — med undantag för den del av kyrkostadsområdet, som utgör »Nya begravningsplatsen» — av kronan överlåtas till kommunen. Då exploateringen av tomtmarken torde komma att taga jämförelsevis lång tid i anspråk samt bliva förenad med betydande kostnader för kommunen, finner jag mig i likhet med länsstyrelsen böra förorda, att områdena överlåtas till kommunen utan vederlag. Därvid förutsätter jag emellertid, att den avgäld som i enlighet med Kungl. Maj:ts brev den 18 juli 1913 tillförsäkrats kyrkoherdebostället $\frac{1}{2}$ mantal Laxnäs nr 1 på sätt kammarkollegiet föreslagit avlösas av kommunen i samband med överlåtelsen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles meddela närmare föreskrifter härom ävensom i övrigt fastställa villkoren för överlåtelsen.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förenämnda till kyrkostad samt till bostadsplats för handlande m. fl. avsatta områden i Tärna socken med undantag för det område av kyrkostaden, som utgör »Nya begravningsplatsen», må överlåtas till Tärna kommun utan vederlag samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan komma att föreskriva.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Härdén.